

SAVONIA

OPINNÄYTETYÖ - AMMATTIKORKEAKOULUTUTKINTO
KULTTUURIALA

MUSIIKKIA METSÄSTÄ

Lastenmusiikin säveltäminen ja esittäminen

TEKIJÄ:

Minka Kaurtola

Koulutusala Kulttuuriala	
Tutkinto-ohjelma Musiikkipedagogin tutkinto-ohjelma	
Työn tekijä Minka Kaurtola	
Työn nimi Musiikkia metsästä – Lastenmusiikin säveltäminen ja esittäminen	
Päiväys 24.5.2021	Sivumäärä/Liitteet 30
Ohjaaja Risto Toppola	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Savonia-ammattikorkeakoulu	
Tiivistelmä Opinnäytetyössä kuvataan tekijän prosessia lauluntekijänä ja varhaisiän musiikkikasvattajana. Opinnäytetyön idea lähti tarpeesta saada lisää kokemusta varhaisiän musiikkikasvatuksesta. Työn aiheen tarkoitus oli haastaa tekijää myös lastenmusiikin tekijänä. Tavoitteena oli suunnitella ja toteuttaa lastenmusiikkituokio ainoastaan omaa musiikkia käyttäen. Työ on toteutettu yhteistyössä musiikkipäiväkotin Priimin kanssa. Teoriaosuus koostuu sekä musiikin tekemisen ohjemateriaalista että varhaisiän musiikkikasvatuksen historiasta ja sen käytöstä tänä päivänä. Työ aloitettiin kirjoittamalla neljä omaa lastenlaulua ja suunnittelemalla musiikkituokion rakenne kappaleiden pohjalta. Musiikkituokiot järjestettiin musiikkipäiväkotin Priimissä helmikuussa 2021. Raportti on syntynyt osin samaan aikaan muiden työvaiheiden kanssa. Raportissa käsitellään teoriaosuuden lisäksi työprosessin kulkua ja reflektoidaan tekijän kehitystä muusikkona ja pedagogina. Opinnäytetyön tuloksena syntyi uusia kappaleita, joita voidaan käyttää myös tulevaisuudessa. Työn tekijä kasvoi sekä muusikkona että pedagogina varmemmaksi ja monipuolisemmaksi. Musiikkipäiväkodin lapset ja henkilökunta pääsivät kuulemaan uusia kappaleita ja kokemaan arkea piristävän musiikkituokion. Tulevaisuudessa on mahdollista hyödyntää opinnäytetyössä syntyneitä sävellyksiä myös julkaisukelpoisena materiaalina.	
Avainsanat Lastenmusiikki, varhaisiän musiikkikasvatus, säveltäminen, sanoittaminen, sävellysoppi	

Field of Study Culture	
Degree Programme Degree Programme in Music Pedagogy	
Author(s) Minka Kaurtola	
Title of Thesis Music from the forest – Composing and performing children’s music	
Date 24.5.2021	Pages/Appendices 30
Client Organisation /Partners Savonia University of Applied Sciences	
Abstract The thesis describes the author’s process as a songwriter and early childhood music educator. The idea of the thesis is based on the author’s need to get more experience in early childhood music education. The purpose of the work was also to challenge the author as a composer of children’s music. The aim of this thesis was to plan and implement a music session for children using only the author’s own compositions. The work has been implemented in collaboration with music-oriented daycare center Priimi. The theoretical part of the thesis consists of instructional material for songwriting and the history and use of children’s music today. The work began with the writing of four songs and then planning a music session based on the songs. Music sessions were held at the music-oriented daycare center Priimi in February 2021. The report was written partly at the same time as the other work phases. In addition to the theoretical part, the report discusses the progress of the work process and reflects the author’s development as a musician and pedagogue. As a result of the thesis, new songs were created that can also be used in the future. As a musician and pedagogue, the author of the work grew more confident and versatile. Children and staff of the music-oriented daycare center got to hear some new songs and experience a different music session. In the future, it will be possible to utilize the compositions created in the thesis as publishable material as well.	
Keywords Children’s music, early childhood music education, composing, songwriting, composition theory	

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	6
2	SUOMALAINEN LASTENMUSIIKKI	7
2.1	Mitä on lastenmusiikki?	7
2.2	Miksi lastenmusiikkia tarvitaan?	8
2.3	Lastenmusiikin historian vaiheet lyhyesti	9
2.4	Eräitä merkittäviä lastenmusiikin säveltäjiä ja kokoonpanoja	10
2.4.1	Georg Malmstén.....	10
2.4.2	Tapio Rautavaara	11
2.4.3	Marjatta Pokela	11
2.4.4	Pentti Rasinkangas	12
2.4.5	Satu Sopenan	12
2.4.6	Fröbelin Palikat	13
2.4.7	Soili Perkiö.....	13
3	VINKIT OMAN KAPPALEEN TEKEMISEEN.....	15
3.1	Kappaleen peruspiirteet.....	15
3.1.1	Aihe, idea ja teema	15
3.1.2	Kappaleen osat ja kokonaisuoto	15
3.1.3	Koukku.....	17
3.2	Säveltäminen	17
3.3	Sanoittaminen	19
4	OMA PROJEKTINI	20
4.1	Minä lauluntekijänä	20
4.2	Sävellysprosessi	20
4.3	Musiikkituokion suunnittelu.....	22
4.4	Esitykset.....	23
5	SÄVELLYKSET	25
5.1	Metsässä	25
5.2	Ääniä	25
5.3	Aistien maailma	26
5.4	Metsäseikkailu	26
6	PÄIVÄKODIN PALAUTE.....	26

7 POHDINTA	28
LÄHTEET	30

1 JOHDANTO

Korkeakouluopintojeni aikana kiinnostuin varhaisiän musiikkikasvatuksesta, koska lasten kanssa työskentely on antanut minulle täysin uudenlaisia kokemuksia opettamisesta ja oppimisesta. Minulle lasten kanssa työskentely on tähän asti ollut henkisesti melko raskasta, koska minun täytyy olla koko ajan aktiivinen ja tarkkaavainen. Työskentely on kuitenkin sitäkin antoisampaa, koska siinä voi oppia myös omasta itsestään ja kehittää toimintatapojaan. Oma musiikillinen polkuni alkoi muskarista ja se on kantanut tänne asti, joten halusin alkaa toteuttamaan varhaisiän musiikkikasvatusta myös itse. Lasten kanssa työskennellessä parasta antia on heidän välitön tapansa kommunikoida ja käyttää mielikuvitustaan. Parhaimmillaan opettaja ja muskarilapsi jakavat energiaa toisilleen ja molemmat voivat oppia toisiltaan.

Muskari on edelleen hyvin perinteikäs musiikkikasvatuksen muoto. Sen rakenne ja tavoitteet ovat vuodesta toiseen samankaltaisia, aivan kuten siinä käytetty laulumateriaalikin. Tämä ei välttämättä ole ainoastaan positiivinen asia, koska kuten mihin tahansa muuhunkin tarkoitukseen, myös varhaisiän musiikkikasvatukseen tarvitaan uutta musiikkia vanhojen klassikoiden rinnalle. Vaikka uutta lastenmusiikkia julkaistaan kovaa vauhtia, harvempi kappaleista kuitenkaan päättyy muskariopetukseen.

Opinnoissani sain mahdollisuuden suorittaa varhaisiän musiikkikasvatuksen kurssin, jossa toteutettiin yhdessä musiikkiseikkailu lapsille. Kurssi oli silmiä avaava ja opetti paljon muun muassa varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteista ja sen hyödyistä lapsen kehityksessä. Tässä vaiheessa ajatus muskariopettajana toimimisesta hiipi mieleeni. Tällä hetkellä kartutan osaamistani lastenmusiikin kentällä ja mahdollisuuksien mukaan työskentelen lasten parissa, muun muassa kansalaisopistoissa.

Kun ryhdyin miettimään opinnäytetyöni aihetta, varhaisiän musiikkikasvatus palasi mieleeni. Ajattelin työni kuitenkin tarvitsevan myös jonkin toisen elementin. Olen opiskelujeni aikana päässyt kirjoittamaan muutaman laulun, mutta koin tarvitsevani siitä lisää kokemusta. Koska en osaa kirjoittaa kappaleita pöytälaatikkoon ilman tarkoitusta, tarvitsin projektin, jossa kappaleita voi hyödyntää. Näin syntyi opinnäytetyöni aihe.

Opinnäytetyöni tavoite on kehittää taitojani musiikin tekijänä ja saada lisää kokemusta lasten kanssa toimimisesta. Pedagogina tarvitsen enemmän varmuutta ja joustavuutta opettamiseen, mikä on erittäin tärkeää juuri lasten kanssa.

2 SUOMALAINEN LASTENMUSIIKKI

2.1 Mitä on lastenmusiikki?

Teoksen *Aika laulaa lapsen kanssa – Polkuja lastenmusiikin historiassa* (2010) kirjoittajat pohtivat lastenmusiikin merkitystä hyvin moninaisesti. Vaikka lastenmusiikin käsite on laaja, voidaan kuitenkin olla yksimielisiä siitä, ettei lastenmusiikki ole yksittäinen tietty genre, vaan musiikkia, jota lapset voivat laulaa, kuunnella tai esittää.

Antti Häyrysen mukaan lastenmusiikki on musiikkia, jota lapsille on esitetty tai jota lapset ovat esittäneet. Kappaleita ei tarvitse tehdä varta vasten lapsille, vaan lähes mikä tahansa musiikki voi tavoittaa lapset. Lastenmusiikki on yleensä aikuisten tekemää ja se kuvastaa aikuisen käsitystä tai muistoja lapsuudesta. Se on siis liitettävissä kunkin aikakauden yhteiskunnan tapahtumiin ja tilanteeseen ja parhaimmillaan se tuo ymmärrystä historiastamme. (Häyrynen 2010, 10.)

Maisa Krokfors tuo esiin näkökulman ympäristön ja kasvatuksen vaikutuksesta lapsen musiikin kuunteluun. Hänen mukaansa vanhempien musiikkimaku ja päätös siitä, mitä musiikkia lapsi kuulee vaikuttavat huomattavasti yksilön musiikilliseen kasvamiseen. Jo ennen syntymää lapsi pystyy äidin kautta kuulemaan musiikkia, ja tämä alkaa syntymän jälkeen näkyä jo varhain. Koska lastenmusiikin yksi tärkeä osa-alue on osallistaa lasta, on tärkeää kiinnittää huomioita musiikin sisältöön, keston ja volyyymiin. (Krokfors 2010, 11.)

Pekka Jalkanen pitää taiteellisen elämyksen synnyttämistä tärkeänä elementtinä kaikessa musiikissa, myös lapsille suunnatussa. Hänen mielestään liika kaupallistaminen johtaa siihen, että lapsi ainoastaan kuuntelee musiikkia, eikä laula tai liiku mukana. Musiikin ei tarvitse juuri erota niin sanotusta aikuismusiikista, vaan voi olla esimerkiksi kielellisesti hyvinkin haastavaa. Pääasia on, että lapsi kykenee keskittymään siihen. (Jalkanen 2010, 12.)

Ilman hyvää tarinaa lastenlaulusta puuttuu sen kaikista tärkein elementti. Ipanapa-levyille musiikkia kirjoittanut Lasse Kurki on sitä mieltä, että lapset pystyvät kuuntelemaan vaativampiakin tekstejä niiden ollessa hyvin kirjoitettuja. Samalla musiikkia kuuntelee myös aikuinen, joka ei jaksaisi kuunnella toistoa ja yksinkertaisia ratkaisuja kovin kauaa. Lapsia ei tulisi koskaan aliarvioida, sillä he ovat ennakkoluuloton ja välitön yleisö. Lastenmusiikin sanoituksiin tulisi rohkeasti lisätä huumoria, käänteitä ja viisauksia, toisin sanoen, syvyyttä. (Kurki 2010, 13.)

Lastenmusiikin avulla tapahtuva oppiminen voidaan jakaa formaaliin ja informaaliin kasvatukseen. Formaali kasvatuksella tarkoitetaan yhteiskunnan instituutioiden tarjoamaan kasvatusta ja koulutusta. Informaali kasvatusta taas on enimmäkseen järjestelmien ulkopuolella tapahtuvaa kasvatusta ja koulutusta. Informaalin kasvatuksen tavoitteita ei ole virallisesti laadittu. Lapset kuluttavat musiikkia jopa päivittäin sellaisissa tilanteissa, jotka eivät lähtökohtaisesti ole kasvatuksellisia. Raja kasvatuksellisen ja muun musiikillisen toiminnan välillä on kuitenkin hyvin häilyvä. Esimerkiksi televisiossa esitettävien lastenohjelmien musiikin tarkoitus on olla sekä viihdyke että opettavainen kokonaisuus. (Leppänen 2010, 13.)

2.2 Miksi lastenmusiikkia tarvitaan?

Musiikin hyötyjä lapsen kasvussa ja kehityksessä ei voi olla korostamatta. Musiikki edistää lapsen psyykkistä, fyysistä ja sosiaalista kehitystä. Sen hyödyt kytkeytyvät muun muassa vastavuoroisen vuorovaikutuksen, itseilmaisun sekä onnistumisen kokemusten luomiseen. Musiikin avulla lapsen persoonallisuuden kaikki osa-alueet kehittyvät ja esimerkiksi mielikuvitus rikastuu. (Luokkala 2018, 12.)

Lapsi alkaa kuulla ja tuntea musiikkia jo kohdussa. Lapsi kuulee äidin puheen, joten äidin lauluäänellä on myös oma paikkansa lapsen kehityksessä. On tutkittu, että jo 16. raskausviikolla sikiö alkaa reagoida ääniin. Äänillä voi olla rentouttava vaikutus tai ne voivat aiheuttaa esimerkiksi säpsähdyksiä, sykkeen nousua tai lihasten jännitystä. Vauvat pystyvät havaitsemaan rytmin ja tempon muutoksia, tunnistamaan kappaleen pulssin, muistamaan lyhyitä melodioita sekä jäljittelemään kuulemiaan ääniä. Vauvat ovat kiinnostuneita puhe- ja lauluäänestä. Rytmii, sointiväri, tunne ja intonaatio herättävät vauvan mielenkiinnon, ja nämä asiat toteutuvat usein laulaessa selkeämmin. (Nurmi 2019, 28–30.) Lastenmusiikin merkitystä ei siis kannata missään nimessä väheksyä. On hyvä, että vauvoille ja lapsille tehdään musiikkia, jossa hyödynnetään sellaisia elementtejä, joita ihminen pystyy jo hyvin varhaisessa vaiheessa tunnistamaan.

Lapsen musiikillinen kehitys on myös kulttuurisidonnaista. Suomalaisessa perinnesäveltämisessä on hyvin erilaisia elementtejä kuin esimerkiksi afrikkalaisessa perinnesäveltämisessä. Vanhemmat ovat myös merkittävässä asemassa siinä, millaista musiikkikulttuuria he lapselle tarjoavat. Lastenmusiikki on hyvä väline tutustuttaa lapsi kulttuuriin, koska moni lastenmusiikin tekijä pyrkii hakemaan vaikutteita useista eri kulttuureista. Musiikin kuuntelu on myös hyvä tapa saada lapsi ymmärtämään toistensa kulttuuriperimää. Kalevalainen kansanperinne näkyy musiikissa edelleen, mutta sen ja kaupallisen uuden musiikin tasapainottelu alkaa olla haastavaa. (Levo 2014, 7–8.) Onneksi lastenmusiikkitoiminta tekevät aktiivisesti töitä sen eteen, että lastenmusiikki pysyisi opettavaisena ja kulttuurisidonnaisena, ikäryhmälle sopivana musiikkina, joka osallistaa ja ilahduttaa lapsia.

Musiikki aiheuttaa tunnereaktioita kaikissa ihmisissä, niin myös lapsissa. Se tuottaa mielihyvää ja toimii ilon ja nautinnon lähteenä. Musiikki hauskuuttaa ja viihdyttää lasta sekä toisaalta myös rauhoittaa ja luo turvallisuutta. (Luokkala 2018, 12.) Musiikkia voi hyödyntää lapsen arkipäiväisessä elämässä hyvin monipuolisesti. Se voi nopeuttaa arkitoimia, rauhoittaa nukkumaan, auttaa keskittymään ja tarjota elämyksiä arjen keskellä. Kaiken musiikin ei siis tarvitse olla opettavaista tai juuri lapsille tarkoitettua, sillä musiikin tehtävä kasvatuksellisen näkökulman lisäksi on tarjota erilaisia tunne-elämyksiä ja rytmittää lapsen arkea.

Lapsi oppii kaikki musiikilliset elementit leikin ja keksimisen kautta. Siksi musiikin rinnalle tarvitaan liikettä ja leikkiä. (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 95.) Tätä lastenmusiikki pääsääntöisesti myös tarjoaa ja se erottaa sen muusta musiikista. Monen lastenmusiikin tekijän motiivina on osallistaa ja saada lapsi leikin kautta ymmärtämään asioita, ja se on avainasemassa oppimisen kannalta.

2.3 Lastenmusiikin historian vaiheet lyhyesti

Lauluja ja musiikkia on ollut paljon jo ennen kuin niitä on saatu äänitteen tai nuottikuvan muotoon. Laulut levisivät ihmiseltä toiselle kuulonvaraisena, joten ne saattoivat muuttua matkalla paljonkin. Usein laulun teema säilyi kuitenkin hyvin samankaltaisena. Lapsille laulettiin kehtolauluja, joiden yhteinen piirre etenkin aluksi oli kalevalamittainen runous. Kehtolaulujen sanoitukset ovat olleet hyvin vapaamuotoisia, ja osa vanhemmista on ainoastaan hyräillyt ilman sanoja lasta nukuttaessaan. (Kallio 2010, 26–29.)

Kaikki lasten kuulema tai laulama musiikki ei ollut lastenmusiikkia. Arkkiveisut, balladit sekä aikuistenkin harrastamat tanssi- ja piirilaulut kuuluivat yleiseen repertuaariin. Lastenmusiikissa pyrittiin kuitenkin korostamaan humanistista ohjausta, jossa keskeistä on oikean ja väärän sekä hyvän ja pahan erottaminen ja ymmärtäminen. Lastenlauluja ohjasi maallinen kansalaisyhteiskäsitys, mikä oli välillä ristiriidassa uskonnollisen kasvatuksen kanssa esimerkiksi kouluissa. (Häyrynen 2010, 34–36.)

Ennen 1800-luvun puoliväliä lastenmusiikiksi identifioitavaa musiikkia ei juuri tehty. Se johtui luultavasti siitä, että Suomessa oli puute säveltäjistä ja runoilijoista sekä järjestelmällisestä musiikkikasvatuksesta. Vuonna 1846 ilmestyi kuitenkin Fredrik August Ehrströmin (1801–1850) julkaisema ensimmäinen suomalaisten koululaisten laulunoppi. Lisäksi J. L. Runebergin ja Zacharias Topeliuksen runoihin sävellettiin lauluja muun muassa Karl Collánin (1828–1871) sekä Axel Ingeliuksen (1822–1868) toimesta. (Häyrynen 2010, 28.) Koska edellä mainitut säveltäjät ja runoilijat eivät tehneet uskonnolliseen opetukseen soveltuvaa musiikkia, hengellisillä lauluilla oli oma paikkansa koulujen laulukirjoissa ja niitä sävellettiin myös varta vasten oppikirjoihin (Hirvonen 2010, 60).

1900-luvun alkupuolella nuori Yleisradio halusi ennen kaikkea valistaa kuuntelijoitaan ja vasta toissijaisesti viihdyttää. Lasten ajateltiin tarvitsevan kasvatusta eniten, joten erilaiset lastenohjelmat alkoivat pyöriä radiossa. Ensimmäinen ohjelma oli vuonna 1927 alkanut *Markus-sedän Lastentunti*. Radiotoimittaja Markus Rautio (1891–1973) sai tehtäväkseen järjestää samantapaisen radio-ohjelman kuin Ruotsissa esitettävä *Sven-sedän lastentunti*, jossa kuultiin lasten laulu- ja lausuntaesityksiä. Hänen oli tarkoitus toimia juontajana siihen asti, kunnes paikalle löydetään sopiva henkilö, mutta loppujen lopuksi hän päätyi esittämään suosittua ohjelmaa 30 vuotta. Muita lasten radio-ohjelmia olivat muun muassa *Lastenkamarin iltasoitto* sekä *Perheen nuorimmille*. Myöhemmin 1950-luvulla radiossa haluttiin myös esittää levytettyä lastenlaulumateriaalia, mutta sitä oli hyvin rajallisesti tarjolla. Lukuun ottamatta Georg Malmsténin 1930-luvulla levyttämiä Mikkihiiri-lauluja, tarjolla oli lähinnä pyhäkoululauluja. Niinpä 1950-luvun loppupuolella useat taiteilijat, kuten Laila Kinnunen ja Brita Koivunen, julkaisivat lastenlevyjä, jotka sisälsivät uusia kappaleita. (Karlson 2010, 72–75.)

Sodan jälkeen koulutuksen tärkeys alkoi korostua entisestään ns. suurien ikäluokkien vuoksi. Musiikkikasvatusta alettiin toteuttaa enemmän myös koulun ulkopuolella kuten musiikkioppilaitoksissa, musiikkileikkikouluissa sekä eri järjestöjen lapsi- ja nuorisotoiminnassa.

Lastenlaulujen ympärille alkoi muodostua lastenmusiikkikulttuuri ja sitä alettiin arvostaa ja sitä kautta myös säädellä enemmän. (Häyrynen 2010, 126–127.)

1970-luvulla suomalaisessa yhteiskunnassa tapahtui paljon muutoksia. Kasvatuksen tavoitteista alettiin käymään yhteiskunnallista keskustelua, ja lapsi alettiin nähdä itsenäisenä ja luovana yksilönä, jonka omia mielipiteitä ja tahtoa tulisi kuunnella enemmän. Tämä vaikutti myös lastenmusiikkiin. Laulujen sanoitukset eivät olleet enää opettavaisia, vaan ne kertoivat lasten maailmasta ja kokemuksista. Sanoituksissa hyödynnettiin nonsense-satuperinnettä eli ne eivät noudattaneet satujen perinteisiä lainalaisuuksia, vaan tapahtumat olivat hyvin sattumanvaraisia ja kerronta vapaata. Sanoitusten lisäksi myös musiikki uudistui ja siihen haettiin vaikutteita muun muassa taidemusiikista, afroamerikkalaisesta rytmimusiikista sekä jazzista. Lastenmusiikin uusi suuntaus vilkastutti LP-levyjen ja c-kasettien myyntiä huomattavasti. (Henriksson 2010, 156–157.)

1980-luvulle tultaessa lastenlevyjen myyntiluvut kuitenkin laskivat. Kaupallinen nuorisomusiikki levisi myös yhä pienempien lasten kuultavaksi ja vei tilaa lastenmusiikilta. Tämä ei kuitenkaan juuri vähentänyt lastenmusiikin tuotantoa. Tarinoita ammennettiin lasten elämästä edelleen, ja monet kappaleet ovat säilyttäneet suosionsa tähän päivään saakka. (Henriksson 2010, 157.) Radion lisäksi lastenmusiikkia kuultiin myös televisiossa. 1980-luvulla syntyi useita lastenmusiikkiorkestereita, jotka saivat mahdollisuuden viihdyttää televisiossa ohjelmistollaan. Rakastettu Rölli pääsi ruutuun vuonna 1985, Ti-Ti Nalle taas vuonna 1989. Televisiossa nähtiin koko ajan enemmän erilaisia lastenmusiikkikonsertteja ja 1990-luvulla vähitellen myös laulukilpailuja. (Salo 2010, 208.)

1990-luvulla saapuivat myös CD-levyt. Hyvä äänenlaatu ja helppokäyttöisyys kiehtoivat, toisaalta kalleus jarrutti ostointoa. 1990-luvun alussa monet äänitallenteet julkaistiin sekä CD-levynä, LP-levynä että c-kasettina. Vähitellen jälkimmäiset jäivät kuitenkin pois, ja nykyään internet on raivannut tietään jo CD-levyjenkin osalta. Internet on myös antanut mahdollisuuden lapsille kuunnella haluamaansa musiikkia, kun aiemmin se on ollut enemmän vanhempien valikoitavissa. Kouluikäiset lapset alkavatkin jo hyvin varhaisessa vaiheessa kuunnella kaupallistettua, ns. aikuismusiikkia. Lastenmusiikin tekijät ovat olleet asiasta huolissaan, koska he kokevat, että lapsuus jää tätä kautta hyvin lyhyeksi. Onneksi lauluntekijät ovat edistäneet muutosta, ja monet tunnetut artistit ovat tehneet erilaisia lastenmusiikkiprojekteja, kuten Ipanapa. Myös Hevisaurus on monen alakouluikäisen suosikki. (Tolonen 2010, 220–225.)

2.4 Eräitä merkittäviä lastenmusiikin säveltäjiä ja kokoonpanoja

2.4.1 Georg Malmstén

Georg ”Jori” Malmstén (1902–1981) oli laulaja, säveltäjä, sanoittaja, sovittaja, orkesterinjohtaja sekä näyttelijä. Hänen monipuolinen lastenmusiikkirepertuaarinsa muistetaan edelleen. Malmsténin molemmat vanhemmat olivat musikaalisia, mutta varsinaista ammattimusiikkia suvussa ei ennen häntä ollut. Malmsténin musikaalisuus huomattiin koulussa jo ensimmäisillä luokilla, ja 9-vuotiaana hän pääsi Helsingin Torvisoittokunnan oppilasorkesteriin, soittiminaan alttotorvi sekä es-kornetti. Kansakoulun jälkeen hän pääsi Helsingin Musiikkiopistoon, jossa hän ryhtyi soittamaan trumpettia.

Laulun opiskelun sivuaineena Malmstén aloitti konservatoriossa, ja 1920-luvun lopulla hän esiintyi aluksi arvostettuna oopperalaulajana, mutta vähitellen myös kevyen musiikin laulajana.

Ensimmäisen levynsä Malmstén julkaisi vuonna 1929. (Krokkfors 2010, 76–77.)

Yksi Malmsténin suosituimmista kappaleita, *Karhunpoika sairastaa*, syntyi omasta elämästä. Hänen poikansa Ole oli lapsena usein sairaana, ja Malmstén kertoi hänelle paljon satuja. Pojan nalle toimi apuna piristämässä sairasta poikaa, ja myöhemmin tarina sairastavasta karhunpojasta muuttui lauluksi. Sairas karhunpoika (1930) oli ensimmäinen Suomessa tehty lastenlevy, jossa käytettiin orkesterisäestystä. (Krokkfors 2010, 77–78.)

Malmsténin tunnetuimmat laulut syntyivät 1930-luvulla. Niitä ovat esimerkiksi *Mikkihiiri merihädässä*, *Mikkihiiri ja vuorenpeikko* sekä *Nukku-Matti*. Myöhemmästä tuotannosta elämään ovat jääneet muun muassa *Jänöjussin mäenlasku* ja *Lasten liikennelaulu*. Malmstén oli aikansa arvostettu muusikko ja taiteilija monipuolisuutensa ansiosta. Hänen varhaisessa vaiheessa tekemänsä lastenlevyt loivat pohjan myöhemmälle lastenmusiikkikulttuurin kehittymiselle. (Krokkfors 2010, 80.)

2.4.2 Tapio Rautavaara

Tapio Rautavaara (1915–1979) on suomalaisten rakastama laulaja, jonka ura kesti 30 vuotta. Tuona aikana hän ehti levyttää ja esittää runsaasti populaarimusiikin tunnettuja kappaleita sekä toimia näyttelijänä. Tämän lisäksi hän oli olympiatason urheilija. Rautavaaran lastenmusiikin kirjo ei ole laaja, mutta sitäkin merkittävämpi. Hänen kappaleensa *Sininen uni* (1952) on yksi tunnetuimpia lastenlauluja kautta aikojen. Kappaleen idea lähti liikkeelle, kun Rautavaara kuuli tyttärensä Marjan lukevan *Nukku-Matti* -nimistä runoa. Sävellys siihen syntyi saman tien. (Nissilä 2010, 94.)

Rautavaara teki myös yhteistyötä Georg Malmsténin kanssa. Malmstén muun muassa toimi kapellimestarina muutamalla Rautavaaran levytyksellä. Samaan aikaan levytetyksi päätyivät myös Malmsténin *Nukku-Matti* sekä Rautavaaran amerikkalaista alkuperää oleva *Hämä-hämä-häkki*. (Nissilä 2010, 95.)

Rautavaaran menestyksen salaisuutena piili myös, että hän sai keikoilla kuulijoikseen sekä lapsia että aikuisia. Reino Helismaan tekemä *Päivänsäde ja menninkäinen* upposi kaikenikäiseen yleisöön ja se on todennäköisesti Rautavaaran eniten esittämä kappale. (Nissilä 2010, 95.)

2.4.3 Marjatta Pokela

Marjatta Pokela (1925–2002) syntyi musikaaliseen perheeseen. Hänen äitinsä oli diplomitason laulaja ja isä soitti viulua. Pokela pääsi opiskelemaan Sibelius-Akatemiassa, missä hän opiskeli musiikin lisäksi myös tanssia. Tämän lisäksi hän oli intohimoinen taidemaalari, ja hän valmistuikin 1940-luvun lopulla koristemaalariksi Ateneumin taideteollisuuskeskuskoulusta. (Krokkfors 2010, 174.)

Alun alkaen Pokela oli pääasiallisesti laulaja, mutta vähitellen hän alkoi kiinnostua myös laulujen tekemisestä. Aluksi hän muokkasi kansanlaulujen tekstejä ja esitti niitä itse. Lastenlaulut tulivat kuvioihin 1960-luvulla, kun hänen kanssaan duon muodosti hänen tyttärensä Eeva-Leena, jonka silloinen taiteilijanimi oli Eveliina. Pokela halusi tehdä lauluja, joita lapsi haluaisi laulaa ja jotka

sopisivat lapsen suuhun. Levyttämisen lisäksi hän julkaisi myös nuotteja kappaleistaan. Lauluihinsa hän teki itse sekä sanat että sävelen. (Krokfors 2010, 174–175.)

Pokela on saanut myös tunnustusta työstään lastenmusiikin edistämiseksi. Vuonna 1982 hänelle myönnettiin valtion lastenkulttuuripalkinto ja vuonna 1984 hänet palkittiin Ääni ja Kuvatallennetuottajien erityis-Emmalla. (Juvonen 2016.)

Pokelan suosituimpia lauluja ovat *Ihme ja kumma* sekä *Satu*. Lisäksi suuren suosion ovat kasvattaneet äänitteet, joiden yhteydessä on ilmestynyt myös laulukirja. Niitä ovat muun muassa *Mörköooppera* (1980), *Mörkö se lähti laivaan* (1985) sekä *Karamelliooppera* (1989). (Krokfors 2010, 175.)

2.4.4 Pentti Rasinkangas

Pentti Rasinkangas (s. 1955) on yksi harvoista suomalaisista muusikoista, jotka ovat pystyneet luomaan uransa ja elättämään itsensä lastenmusiikin parissa. Hänen musiikillinen uransa alkoi vasta hänen opiskellessaan kemiaa ja fysiikkaa Jyväskylän yliopistossa. Opinnot jäivät kesken, kun soittaminen vei mukanaan. (Huti.fi julkaisuaika tuntematon.)

Rasinkangas pitää säveltämistä päätyönään. Hän on säveltänyt runsaasti lastenlauluja, joiden tarve lähti siitä, ettei hän löytänyt mieleistä esitettävää tuotantoa. Rasinkankaan lauluissa yhdistyy hauskuus ja vakava pohdinta, jotka yhdessä saavat kaikenikäiset kuulijat kiinnostumaan. Suurimman osan lauluista hän on tehnyt omalle kokoonpanolle esitettäväksi, mutta lisäksi hän on tehnyt musiikkia tv-sarjoihin ja elokuviin. Tunnetuimpia näistä ovat laulunäytelmä Pekka Töpöhännästä, Timo Parvelan musikaali *Ella ja Paterock* sekä *Ansa ja Oiva* -tv-sarjan musiikki. Rasinkankaan lauluja on julkaistu myös nuottikirjoina; kolme niistä on suomenkielisiä, yksi ruotsinkielinen ja yksi pelimanninuottikirja, jonka on toimittanut Ville Ojanen. Rasinkankaan suosiosta kertoo myös se, että hänen laulujaan on käännetty noin kymmenelle eri kielelle. (Tolonen 2010, 198–199.)

Rasinkankaan kokoonpanoista tunnetuin on Ohilyönti-orkesteri, joka perustettiin vuonna 1986. Yhtye on julkaissut musiikkia 12 levyn verran. Orkesterin tuotanto sopii kaikenikäisille. Laulujen tyyli on ottanut vaikutteita muun muassa kansanmusiikista ja etnomusiikista. Sanoitukset ovat myös syvällisiä ja kanta-aottavia. Lisäksi Rasinkangas esiintyy erilaisilla kokoonpanoilla myös ruotsiksi ja viroksi. Pentti Rasinkangas ja Ohilyönti-orkesteri ovat saaneet lastenkulttuurin valtionpalkinnon vuonna 1995. (Tolonen 2010, 199.)

2.4.5 Satu Sopenen

Satu Sopenen (s. 1967) aloitti muusikon uransa jo nuorella iällä. Hänen taustansa oli vahvasti kansanmusiikissa ja hänen ensimmäinen instrumenttinsa oli kantele. Sopenen opiskeli Sibelius-Akatemiassa musiikkikasvatusosastolla varhaiskasvatusta, kantelepedagogiikkaa ja kansanmusiikkia. Vuonna 1989 Sibelius-Akatemian opiskelijoista muodostunut Mukaralla-kansanmusiikkiyhtye muuttui vuonna 2004 sittemmin suosioon nousseeksi Tuttiorkesteriksi. (Mononen 2010, 214.)

Mukarallan ja Tuttiorkesterin tavoitteena on ollut musiikkipedagogian tuominen lasten lähelle; oppiminen tapahtuu musiikin ilon kautta. Molempien kokoonpanojen tarkoitus on ollut innostaa ja

kannustaa lapsia musisoimaan myös itse. Sopenen tuli tunnetuksi osana Mukaralla-yhtyettä television Pikku Kakkosessa, jossa kokoonpano esiintyi ensimmäistä kertaa vuonna 1994. Sen jälkeen Sopenen on esiintynyt niin ikään Pikku Kakkosessa ohjelmissa *Lennä, lennä leppäkerthu* (ensiesitys 1996), *Satutunti*, *Huvitutti* (1998–2002) ja *Lauludiplomi*. (Mononen 2010, 214–215.)

Tuttiorkesteri keikkailee yhä aktiivisesti, ja heidän ohjelmistonsa koostuu monipuolisista, opettavaisista, uusista ja perinteisistä lastenlauluista. Heidän suosituimpia laulujaan ovat muun muassa *Humppeli Romppeli*, *Väri laulu* ja *Hyttys-Hubert*. (Mononen 2010, 215.) Vuonna 2019 Tuttiorkesteri vietti 30-vuotisjuhlavuottaan (Lastenmusiikki.net 2019).

2.4.6 Fröbelin Palikat

Fröbelin Palikat on vuonna 1987 perustettu lastenmusiikkiyhtye. Siihen kuuluvat Mats Lillrank (laulu ja kitara), Timo Nuutinen (kitara ja bassolinjat), Ari Bergström (koskettimet) sekä Hannu Mäkelä (rummut). Lillrank, Bergström ja Mäkelä tunsivat toisensa entuudestaan opiskeltuaan samaan aikaan Helsingin Lastentarhanopettajaopistossa, Nuutinen liittyi mukaan perustamisvaiheessa. Yhtyeen nimi juontaa juurensa saksalaiseen kasvatustieteeseen Friedrich Fröbeliin ja hänen keksimiinsä leikin avulla kehittäviin puupalikoihin. (frobelpalikat.fi julkaisuaika tuntematon.)

Fröbelin Palikoiden kappaleiden pohjalla on rytmimusiikki, jota yhtyeen jäsenet ovat itse kuunnelleet (Kapiainen 2010, 226). Heidän ohjelmistonsa on rock-henkistä, leikkilistä ja humoristista musiikkia, joka puree kaiken ikäisiin. Yhtye on julkaissut yhteensä 13 levyä, joista kolme ensimmäistä muille levy-yhtiöille ja loput oman Fröbelin Palikat Oy -tuotantoyhtiön nimissä. (frobelpalikat.fi julkaisuaika tuntematon.) Lämpimurtonsa he tekivät toisella albumillaan *Sutsisatsi* (1993), joka on myynyt jo yli tuplaplatinarajan (Kapiainen 2010, 226).

Fröbelin Palikoiden tunnetuimpia lauluja ovat uudistetut versiot vanhoista lastenlauluista, kuten *Leijonan metsästys* ja *Hämähäkki-rock*. Lisäksi heidän ohjelmistonsa kuuluu laulaja-kitaristi Mats Lillrankin säveltämää musiikkia, joista yleisön suosikkeja ovat muun muassa *Kapteeni käskee* ja *Hippulat vinkumaan*. Koska yhtyeen jäsenet ovat koulutukseltaan lastentarhanopettajia, he tietävät mikä lapsiyleisöön puree ja he ovat aktiivisesti kehittäneet lastenmusiikkikulttuuria musiikkityylillään. Heidän päätavoitteenaan on saada lapset liikkeelle ja nauttimaan musisoinnista ja musiikin kuuntelusta. Kappaleiden sanoitukset on tehty sellaisiksi, että lapset eivät huomaa itse olevansa opetuksen kohteina. Yhtye on panostanut laululeikkeihin ja keikkojen lisäksi lapset voivat nauttia musiikista ja leikeistä myös kotona DVD:n muodossa. (Kapiainen 2010, 227.)

2.4.7 Soili Perkiö

Soili Perkiö (s. 1958) on säveltäjä ja musiikkikasvatuksen lehtori. Pedagogisen uransa ohella hän on tullut tunnetuksi lastenmusiikin säveltäjänä ja esiintyvänä taiteilijana. Hänen isänsä oli diplomi-insinööri ja äiti sairaanhoitaja, joilla molemmilla oli musikaalista taustaa, mutta lapsuudenkodissa Perkiölle ei tuputettu musiikkia. Pianonsoitto ja laulu kiinnostivat nuorta Perkiötä, joten hän pääsi kahdeksanvuotiaana pianotunneille. Koulussa hän soitti Zambalaia-yhtyeessä, joka radion ja televisio-ohjelmien lisäksi esiintyi ympäri Suomea. (Ahola 2019.)

Perkiö on lastenmusiikin saralla tehnyt paljon yhteistyötä Hannele Huovin kanssa. Huovin sanoitukset ja Perkiön sävellykset ovat muodostaneet yhdessä kokonaisuuden, joka opettaa lapselle myös musiikin kuuntelemisen taitoa. Vuonna 2009 kaksikko sai valtion lastenkulttuuripalkinnon tunnustuksena lapsiperheiden loru-, laulu- ja leikkiperinteen vaalimisesta sekä uudistamisesta. (Ahola 2019.)

Perkiö on omassa musiikissaan hyödyntänyt monipuolisuutta. Osa kappaleista on rauhoittavia ja hitaampia, osa taas rempseän rytmikkäitä. Lisäksi muun muassa vuonna 2002 julkaistu levy *Vauvan vaaka* sisältää laajan soitinkokoonpanon, jossa on mukana suomalaisia kansansoittimia kuten jouhikko ja kantele sekä etnisiä soittimia kuten sadeputki. Perkiön suosituimpia kappaleita ovat muun muassa *Jäniksellä pitkät korvat* ja *Metrolla mummolaan*. Levytysten lisäksi Perkiön kappaleista on painettu useita laulukirjoja, kuten *Urpon ja Turpon laulukirja* (1996) sekä *Salaisen maan laulut* (2001). (Henriksson 2010, 244–245.)

3 VINKIT OMAN KAPPALEEN TEKEMISEEN

3.1 Kappaleen peruspiirteet

3.1.1 Aihe, idea ja teema

Aluksi lauluntekijällä täytyy olla aihe, idea ja teema (Salo 2006, 51). Laulun aihe on hyvä valita sen mukaan, kenelle musiikkia tekee. Ei ole olemassa kappaletta, josta jokainen pitäisi. Siksi on hyvä tiedostaa, mille kohderyhmälle musiikkia haluaa tehdä. Maailma on täynnä esimerkiksi rakkauslauluja, mutta jos hempeän tekstin yhdistäisi punk-harmoniaan, kappaleen kohderyhmä voisi poiketa normaalista. (Walker 2015, 17.) Laulun aiheessa on hyvä ottaa huomioon muun muassa ajankohtaisuus ja laaja kosketuspinta. Toisaalta liian yleismaailmallista kappaletta ei kannata tehdä, koska se ei välttämättä erotu joukosta riittävästi. Laulun aiheita voi löytyä esimerkiksi sosiaalisesta mediasta, lehdistä, yhteiskunnallisista tapahtumista tai henkilöistä. Kannattaa siis rohkeasti seurata elämää ympärillä eikä jäädä miettimään aihetta vain oman elämänsä tapahtumista. (Salo 2006, 56–57.)

Aiheen valitsemisen jälkeen tulisi keksiä ideoita. Ei riitä, että on päättänyt kappaleen kertovan jätetyksi tulemisesta. Mitä on tapahtunut? Mitä seuraavaksi tapahtuu? Idea ei kappaleen edistyessä välttämättä pysy samanlaisena kuin sen aluksi kuvitteli, mutta se on hyvä saada selkeäksi ensin itselle ja sitä kautta myös muille. Laulun idea ei ole toteutunut, jos sitä joutuu erikseen selittämään yleisölle. (Salo 2006, 59–60.)

Teemalla tarkoitetaan kappaleen keskeisintä ja syvintä ajatusta. Samaa teemaa voidaan käsitellä erilaisten aiheiden ja ideoiden kautta (Salo 2006, 60). Jos käytetään edellä mainittua kappaleen aihetta; jätetyksi tulemisesta. Sen idea voisi olla esimerkiksi: "paiskaat tavarat ikkunasta ja toivotat hyvää loppuelämää" ja teema "rakkaimman ihmisen menettäminen on aina tuskallista". Salon (2006) mukaan laulussa on aina päälause, joka määrittää kappaleen teeman. Päälauseita ei saa olla yhtä enempää, koska silloin laulun sanoma voi olla epäselkeä ja teksti muuttua sekavaksi.

3.1.2 Kappaleen osat ja kokonaisuoto

Kappale koostuu erilaisista osista, joita ovat johdanto eli intro, säkeistö eli verse, kertosäkeistö eli chorus, välike eli bridge, ramppi eli lead in, instrumentaalijakso eli soolo ja loppuhuipennus eli coda tai outro (Salo 2006, 64). Osista voidaan käyttää myös erilaisia nimityksiä tai merkintöjä, joista yksi yleinen esimerkki on kirjainmerkintä: säkeistö = A, kertosäkeistö = B, soolo = C jne. Pääasia on, että käyttää samoja merkintöjä läpi koko kappaleen. Salon (2006, 64) mukaan kaikkia osia ei suinkaan tarvitse kappaleessa käyttää. Osa osioista pysyy samanlaisena, osa taas muuttuu matkan varrella.

Intron tehtävä on herättää kuulijan mielenkiinto. Se esittelee laulun tyyliä ja kertoo kuulijalle, mitä tuleman pitää. Introssa voidaan käyttää esimerkiksi laulumelodiaa jollakin instrumentilla soitettuna tai kappaleesta irrotettu riffiä, mutta pääasia kuitenkin on, että intro ei ole liian pitkä. Intro ei saa tarjota kappaleen parhaita paloja, vaan pikemminkin saada kuulija kuuntelemaan kappaletta pidemmälle. (Salo 2006, 65.)

Säkeistö alkaa yleensä heti intron jälkeen. Se aloittaa laulun tekstillisen osan ja tarinan. Säkeistön melodia on usein sama, vain teksti vaihtuu. Säkeistöjä voi sisällyttää kappaleeseen niin monta kuin haluaa, mutta yleisesti esimerkiksi pop-kappaleen säkeistöjen määrä on 2–3. Säkeistöjen tehtävä on antaa kuulijalle koko ajan lisää tietoa. Koska kertosäkeistön sanoitus pysyy samana, säkeistön tehtävä on antaa uutta näkökulmaa. Säkeistön kuuluisi vastata kysymyksiin kuka, missä, milloin, mitä, miten ja miksi. (Salo 2006, 67–68.)

Kertosäkeistö toistuu kappaleessa yleensä vähintään kaksi kertaa. Useimmiten se kuullaan ensimmäisen kerran ensimmäisen säkeistön jälkeen, mutta se voi myös aloittaa laulun. Kertosäkeistön tehtävä on rakentaa lauluun kohokohta. Se tuo esiin kappaleen keskeisen idean ja sitä kautta se jää kuulijan mieleen. Koska kertosäkeistön toisto auttaa ihmisiä muistamaan kappaleen sanoman, laulun nimi mainitaan usein kertosäkeistön lyriikoissa. (Salo 2006, 75–76.)

Välike kuullaan laulussa yleensä vain kerran. Sen tehtävä on yllättää kuulija ja tarjota jotain uutta. Sen paikka on yleensä kappaleen puolivälin jälkeen, ennen viimeistä kertosäkeistöä, koska siinä vaiheessa kuulija voi alkaa kyllästyä kappaleeseen ja tarvitsee vielä yhden uuden kiinnostavan elementin. Välikkeessä ei tarvitse välttämättä käyttää tekstiä. (Salo 2006, 80.)

Ramppi, tutummin pre-chorus, johdattelee kertosäkeistöön. Se valmistelee kuulijaa tulevaan kertosäkeistöön nostattamalla säkeistön tunnelmaa. Se antaa kuitenkin kertosäkeistön vielä odotella ja luo kutkuttavan tunnelman tulevasta. Hyvän rampin tunnistaa siitä, että kuulijan mielestä seuraavaksi on pakko tulla kertosäkeistö. Rampissa käytetään lähes aina laulumelodiaa. (Salo 2006, 82.)

Instrumentaalijakso toimii hyvin samalla tavalla kuin välike eli se toistuu kappaleessa ainoastaan kerran nostattavana elementtinä. Tavallisesti se on joko yhden tai useamman yksittäisen instrumentin soittama soolo. Sen tarkoitus on syventää kappaleen sanomaa ilman tekstiä, varioida teemaa ja tuoda esille jotain uutta. Etenkin jazz-musiikissa soolojen käyttö on suuressa roolissa, mutta hyvin monesta kappaleesta löytyy lyhyt soolopätkä. (Salo 2006, 83.)

Loppuhuiennuksen eli outron tehtävä on lopettaa laulu. Se voi olla instrumentaali- tai tekstiosa, ja sen tarkoitus on summata laulun ajatus. Yleensä outro pidetään melko lyhyenä, mutta esimerkiksi The Beatlesin kappaleessa *Hey Jude* loppu kestää pidempään kuin laulujen muut osat yhteensä. Tärkeintä on, että sen kokoava merkitys toteutuu. (Salo 2006, 84.)

Näitä osia käyttäen kappaleen voi rakentaa sopivaan muotoon hyvin vapaasti. On kuitenkin muutamia yleisimpiä kokonaisuustoja, joita monet lauluntekijät käyttävät. Salon (2006) mukaan niitä ovat AAA-muoto, AABA-muoto ja kertosäkeistömuoto. AAA-muotoa käytetään paljon kansanlauluissa. Kappaleessa ei siis ole kertosäkeistöä, vaan samanlainen säkeistö eri sanoilla

toistuu peräkkäin. AAA-merkintätapa on vain viitteellinen; kappaleessa voi olla kuinka monta säkeistöä tahansa, merkintä ainoastaan ilmentää kertosäkeistöjen puuttumisen. AABA-muodon voi virheellisesti ajatella viittaavan säkeistö-säkeistö-kertosäkeistö-säkeistö-muotoon, mutta todellisuudessa siinä ei ole kertosäkeistöä. A-osat ovat samanlaisia ja niiden välissä oleva B-osa tarjoaa jotain uutta, esimerkiksi vastakohdan, näkökulman tai ajan ja paikan. A-osassa on usein toistoa, koska kertosäkeistöä ei ole. Nykyään kuitenkin käytetään useimmiten kertosäkeistömuotoa, jossa A-osa ja kertosäkeistö vuorottelevat ja lopuksi kertosäkeistö yleensä toistuu. Kertosäkeistömuodossa hyödynnetään myös usein bridgeä, sooloa ja pre-chorusta. (Salo 2006, 86–90.)

3.1.3 Koukku

Koukun tehtävä on saada kuulija nimensä mukaisesti koukkuun. Koukkuja voi ripotella kappaleen sisälle useita ja ne voivat olla hyvin erilaisia. Esimerkkejä koukuista ovat soundi, rytmi, melodinen oivallus tai lyriikkaan liittyvä jännittävä ilmaisu. Se voi siis olla joko musiikillinen tai tekstillinen tehokeino. Koukkuja voi käyttää esimerkiksi säkeistön alussa tai lopussa. (Salo 2006, 109–110.)

Koukkuja ei tarvitse viljellä läpi kappaleen, vaan joskus yksikin hyvä koukku riittää. Koukkujen määrä ei määrittele kappaleen toimivuutta vaan ennemminkin se, kuinka nerokkaasti yhdenkin koukun osaa kappaleeseen sisällyttää. Musiikillinen koukku voi olla mikä tahansa kappaleen musiikissa tapahtuva yllättävä elementti, esimerkiksi uuden soittimen riffi, intron soundi, rytmisen alleviivaus tai korkealta laulettu kertosäkeistö. Myös tauko voi olla koukku. Tekstillisiä koukkuja taas ovat esimerkiksi toisto, riimi, kappaleen nimi tai lausemuoto. (Salo 2006, 111.)

3.2 Säveltäminen

Sanoitustakin tärkeämpi elementti kappaleessa on melodia (Walker 2015, 24). Hyvä melodia on tarttuva ja mieleen jäävä, mutta sopivalla tavalla yllättävä. Laulu koostuu melodisista fraaseista, jotka sopivat kappaleen sanoituksiin. Suosituin tapa rakentaa melodia on kysymys-vastaus-asettelu. (Appleby 1995, 9.)

Melodiat voi toteuttaa laulaen tai instrumentaalina, se ei siis välttämättä tarvitse sanoja ollakseen kokonaisuus. Itse asiassa moni laulun tekijä tekee ensimmäiset kappaleensa ilman sanoituksia, koska sanoittaminen koetaan hankalana. Melodiassa on tärkeää ottaa huomioon, tuleeko se laulaen vai soittaen, jotta se voidaan toteuttaa juuri halutulla tavalla. Laulaja tai puhallinsoittaja tarvitsee hengitystaukoja, pianisti taas ei. (Walker 2015, 24.) Melodian fraasien välillä tulee olla taukoja. Taukojen tärkein tehtävä on erotella lyriikat selkeästi toisistaan. Lisäksi melodian perusidea on, että se sisältää sekä tasaista linjaa esimerkiksi asteikon vierekkäisillä sävelillä että suurempia intervallihyppyjä. (Walker 2015, 26–28.)

Jos melodiaan halutaan tietyn tyylin mukaisia piirteitä, voidaan sävellajin sävelistä poiketa. Blues-tyylille ominaiset sävelet ovat yksi yleinen ja helposti kuultavissa oleva esimerkki. Sen harmonia koostuu yleensä ensimmäisen, neljännen ja viidennen asteen soinnuista. Blues-skaala taas sisältää

näihin sointuihin kuulumattomat sävelet alennettu terssi ja alennettu kvintti, joiden käyttö tuo esiin bluesille ominaisen tunnelman.

Sanoitus ja melodia tarvitsevat rinnalleen harmonian. Jos melodia on valmistunut ensin, voi sävelten perusteella analysoida, mitkä soinnut niihin sopisivat parhaiten. Hyvin usein lauluntekijä kuitenkin jo melodiaa kirjoittaessaan hahmottelee sävellajin tai asteikon, joten harmonian pääsointuasteet on helppo sijoittaa paikoilleen. (Walker 2015, 54.)

Niin sanottu klassinen harmonia määrittelee tarkasti sointukulkuja, mutta sääntöjä ei varsinkaan kevyessä musiikissa tarvitse tai kannata noudattaa. Musiikki voi olla täysin toimivaa ja perusteltua, vaikka sääntöjä ei noudattaisi. Lauluntekijän ei siis kannata hylätä kappaletta sen takia, ettei osaisi kaikkia sääntöjä. Itse asiassa moni tuore lauluntekijä käyttää ensimmäisissä kappaleissaan liian monimutkaista harmoniaa, mikä saa kappaleen tuntumaan liian täydeltä. (Walker 2015, 55–56.) Sen sijaan, että kappaleeseen lisää runsaasti eri sointuja, voi kokeilla laajentaa muutamaa sointua kolmisoinnusta nelisoinnuksi tai kirjoittaa bassolinjaa erilaiseksi saman soinnun sisällä. Jo pienet muutokset tuovat kappaleen sävyyn huomattavia muutoksia.

Sointuasteiden merkinnässä käytetään usein roomalaisia numeroita. Numero kertoo sointujen järjestyksen asteikon mukaisesti. Esimerkiksi C-duuriasteikon ensimmäinen (I) aste on C-duuri ja kolmas (III) aste on E-molli. Tärkeimmät sointuasteet ovat I, IV ja V siksi, että ne sisältävät kaikki asteikon nuotit. Toisin sanoen jokin näistä soinnuista sopii aina melodiaan, joka kulkee asteikon sävelten mukaisesti. Kappaleen voi tehdä halutessaan ainoastaan näillä kolmella sointuasteella. (Walker 2015, 57–58.)

Rytmi on tärkeä osa kappaleen kokonaisuutta. Se voidaan jaotella kahteen osaan: melodian ja tekstin rytmiin sekä kappaleen musiikilliseen rytmiin. Melodian rytmin on tärkeää myötäillä tekstin rytmitystä. Esimerkiksi soinnillisten ja soinnittomien äänteiden paikat täytyy asetella luontevaksi. Melodian rytmi voi toisaalta toimia myös tehokeinona, kun teksti ei tulekaan esiin puheenomaisessa rytmissä. Rytmiiin kuuluu myös sanojen painotus ja sen luonnollinen ja tarkoituksenmukainen käyttö. (Walker 2015, 49.) Sanojen painotus voi jopa muuttaa tekstin merkitystä. Esimerkiksi **”Minä** suojelen sinua kaikelta” ja **”Minä suojelen** sinua kaikelta”. Ensimmäinen lause kytkeytyy henkilöiden väliseen ihmissuhteeseen, toinen lause voisi viitata esimerkiksi ihmissuhteen ulkopuoliseen, mihin tahansa uhkaan.

Melodian ja lyriikoiden rytmin lisäksi on monia asioita, jotka vaikuttavat kappaleen rytmiseen kokonaisuuteen. Esimerkiksi kolmimuunteisuus tuo kappaleeseen erilaisen tunnelman. Synkopointi ja aika-arvoltaan nopeat nuotit elävöittävät musiikkia. Myös tempo vaikuttaa kappaleen rytmisyyteen merkittävästi. (Walker 2015, 52–53.) Monessa genressä on omat rytmiset elementtinsä, jotka tekevät niistä tunnistettavia. Esimerkiksi funk-musiikissa käytetään huomattavasti enemmän aika-arvoiltaan nopeampia nuotteja kuin iskelmässä. Jazz-musiikissa taas kuullaan paljon kolmimuunteisuutta ja synkopointia. Ideoita omaan kappaleeseen kannattaa siis hakea laajasti, jotta löytää sen itselle mieluisimman tunnelman kappaleeseen.

3.3 Sanoittaminen

Sanoittaminen vaatii ennen kaikkea aikaa. Harva sanoitus tulee valmiiksi siltä istumalta. Kuten jokaisen asian kohdalla, aloittaminen on vaikeinta, mutta väistämätöntä. Ei siis kannata lykätä aloittamista ideoiden puutteessa, vaan ryhtyä rohkeasti tekemään pieniä palasia, jotka myöhemmin muuttuvat valmiiksi materiaaliksi. (Salo 2006, 10–12.)

Sanoittamista voi lähestyä useista eri kulmista. Jos ideoita ei synny, ei ole kiellettyä käyttää valmista tekstiä esimerkiksi muunnellen sitä hieman. Sanamuodot tai yksittäisten sanojen vaihtaminen voivat luoda täysin eri merkityksen samalle lauseelle. Täysin lainattu teksti ei kuitenkaan kerro lauluntekijästä, sillä kaikkiin teksteihin täytyy saada omaa tarttumapintaa. Sana-assosiaatiot ovat myös hyvä tapa lähteä muotoilemaan tekstin teemaa. (Salo 2006, 20.)

Lauluntekijän kannattaa pitää aistit avoinna ja muistiinpanovälineet mukana joka paikassa. Kappaleiden idea voi olla mikä tahansa arkipäivän tilanne, tunne tai tuoksu, jonka kadulla kävellessä kohtaa. Muistiinpanojen ei tarvitse olla valmista materiaalia, vaan niihin voi palata myöhemmin ja etsiä niille sopivia merkityksiä ja yhteyksiä. Muistiinpanoja kannattaa myös säilyttää, sillä niistä voi olla hyötyä tulevaisuudessa ja eri elämäntilanne voi luoda niille uusia merkityksiä. (Salo 2006, 18–19.)

Laulujen sanoitukset ja runous ovat eri asia. Laulujen sanoituksissa on pääsääntöisesti aina loppusointu, runoissa ei välttämättä. Runous sisältää myös enemmän symboliikkaa, laulujen sanoitukset voivat olla suurempia ja niiden sanoma tulee esiin selkeämmin. Laulujen sanoitukset käsittelevät yleensä tilanteita, johon usea kuuntelija pystyy samaistumaan. Runous voi olla paljon henkilökohtaisempaa ja käsitellä henkilön omia sisäisiä tunteita. Ei tarvitse siis olla runoilija pystyäkseen tekemään lauluja. (Walker 2015, 17.)

Sanoituksissa hyödynnetään paljon tunteita. Jokaisella ihmisellä on tunteet, ja jos sanoitusten välittämät tunteet ovat samaistuttavia, ne voivat aiheuttaa hyvin voimakkaita reaktioita. Sanoituksissa ei tarvitse käsitellä tunteita, joita itse tuntee. Hyvä vinkki on asettua jonkun toisen asemaan ja elää jokin tilanne kuvitteellisesti. (Walker 2015, 20.) Hyvän laulun tunnusmerkki onkin se, että laulaja laulaa kappaleen yleisön puolesta, ei yleisölle. Tämä kertoo samaistuttavuuden tärkeydestä. (Salo 2006, 54.)

4 OMA PROJEKTINI

4.1 Minä lauluntekijänä

Taustani lauluntekijänä on hyvin suppea. Olen tehnyt korkeakouluopintojeni aikana eri kursseilla muutaman kappaleen, joista suurin osa on myös esitetty jossakin. Sävellystehtävään on yleensä annettu jokin tietty teema tai raamit eli ihan mitä tahansa ei oikeastaan ole voinut tehdä.

Lauluntekijänä toimiminen ei ole koskaan ollut minulle täysin mahdoton ajatus. Olen ajatellut, että tulevaisuudessa luon uraa laulajana ja mahdollisesti pystyisin tekemään sen omilla kappaleilla. Pop-musiikki on ollut minulle aina mieluisin genre ja myös todennäköisin valinta oman urani kannalta. Laulujen tekeminen itse ei ole kuitenkaan koskaan ollut tärkein päämääräni enkä ole ajatellut tekeväni musiikkia muille kuin itselleni. Tällä hetkellä haaveet opettajana toimimisesta vievät minua eteenpäin, joten aihe ei tunnu toistaiseksi ajankohtaiselta.

Vaikka lapset ovat kohdeyleisönä vaativa, koska heidät täytyy saada viihtymään koko ajan ja he uskaltavat antaa palautteen suoraan, halusin silti lähteä tekemään lastenmusiikkia. Suurimpana syynä oli se, että perinteisiä lastenlauluja kuullaan nykypäivänä vähän, koska lapset kuuntelevat paljon valtavirran pop-musiikkia, esimerkiksi Robinia tai Sannia. Toisena syynä oli se, että lastenlaulun perinteiset tunnuspiirteet, kuten yksinkertainen harmonia, helpohko ja mieleen jäävä melodia sekä toisto, eivät luo liikaa paineita kappaleiden syntymiselle.

Sanoittaminen on ollut minulle aina hankalaa, enkä ole aiemmin käyttänyt kappaleissani omia sanoituksia. Halusin kuitenkin haastaa itseäni ja tehdä myös sanoitukset, koska siten kappaleet ovat henkilökohtaisempia ja ennen kaikkea kokonaan itse tehtyjä. Tiesin päätöksen tehdessäni, että sanoitusten tekeminen tulisi todennäköisesti olemaan vaikeinta, mutta toivoin sen myös kehittävän itsereflektiotani ja itsevarmuuttani, koska olen hylännyt kaikki aiemmat tekstini syventymättä niihin tarkemmin.

4.2 Sävellysprosessi

Jokainen sävellyks valmistui eri tavalla, koska halusin kokeilemalla löytää itselleni sopivimman tavan kirjoittaa lauluja. Halusin tehdä kappaleita, joihin jokaiseen rakennan eri tavalla itseäni haastavan elementin. Toisin sanoen osassa kappaleista oli enemmän tekstiä, osassa enemmän sointuvaihtoksia ja osassa enemmän rytmisiä asioita.

Prosessini alkoi tekstien kirjoittamisella. Koska sanoitukset olivat minulle etukäteen haastavin osio, päätin antaa niille runsaasti aikaa. Tein muutaman kerran harjoituksen, jossa kirjoitin 10 minuutin ajan paperille kaiken, mitä mieleen juolahti. Lisäksi puhelimeni muistiinpanot täyttyivät lyhyistä päivän aikana mieleen tulleista tekstipätkistä ja juuri ennen nukahtamista kirjoitetuista sanoituksista. Osa näistä päätyikin laulujen sanoituksiin, mutta suurin osa jäi käyttämättä, mikä johtui siitä, että tekstejä olisi pitänyt muokata runsaasti, jotta ne olisivat toimineet sekä siitä, että en vain pitänyt niistä luettuani ne uudestaan. Jokainen teksti oli kuitenkin omalla tavallaan tärkeä, koska se opetti minua pääsemään irti kirjoittamisen lukosta ja uskomaan omiin kykyihini kirjoittajana.

Kappaleiden harmoniat ja melodiat syntyivät hyvin samanaikaisesti. Aluksi päätin kappaleiden sävellajit ja ryhdyin pyörittelemään erilaisia sointukiertoja. Valitsin tietoisesti, että jokin kappale sisältäisi vain kaksi sointua, kun joku toinen kappale taas useamman. Päässäni pyöri erilaisia melodioita, jotka kirjoitin ylös, ja niiden rinnalle syntyi helposti myös tiettyjä sointukulkuja.

Aistien maailma -kappaleen sanoitus oli ensimmäinen, jonka sain koottua valmiin laulun muotoon. Pidin aluksi tiukasti kiinni fraasien tekstien loppusoinnuista, mutta jouduin lopulta luopumaan ajatuksesta tämän sanoituksen kohdalla, koska se tuntui toimivan ilmankin. Sanoitus tarvitsi ympärilleen harmonian, joka syntyikin helposti. Kappaleen tunnelma on rauhallinen, joten fraasien välille muodostui myös taukoja, mikä istahti kappaleeseen todella hyvin.

Minulla oli jäljellä vielä toinen potentiaalinen sanoitus. Lisäksi olin suunnitellut melodiaa ja harmoniaa ilman sanoitusta, joten uutena keinona päätin kokeilla näiden yhdistämistä. Huomasin pian, että sanoja fraasien sisälle tuli paljon, joten jouduin muuttamaan melodian rytmiä aika paljon. Lisäksi pyrin hieman vähentämään sanoja, jotta kappale ei kuulostaisi ”täyteen ahdetulta”. Lopulta pitkän työn tuloksena kappale alkoi kuulostaa hyvältä. Tässä vaiheessa projektia kuitenkin huomasin, miten työlästä kaiken yhdistäminen oikeaksi materiaaliksi on, koska ensimmäinen kappale tuntui valmistuvan liiankin helposti.

Mielessäni oli pitkään pyörinyt tietty melodia, mutta en ollut keksinyt sille käyttöä eikä se sopinut niihin sanoituksiin, jotka olin tehnyt. Päätin aloittaa seuraavan laulun säveltämisen pohjalta. Melodian ideana toimi toisto ja nopeahko tempo, joten sanoituksen teemaksi sopi hyvin seikkailullinen ote. Lähdin kirjoittamaan tarinaa siitä, mitä kaikkea metsässä liikkuesssa voi tapahtua. Halusin käyttää sanoituksessa ilmauksia, jotka loisivat jännittävän tunnelman, joten kävelemisen sijaan hiivitään ja etuperin hiiviskelyn sijaan mennään väärinpäin. Olin ajatellut säestää yhden lauluista kitaralla, ja harmoniaa pohtiessa päätin, että tässä laulussa käyttäisin helppoja sointuja, jotta pystyisin soittamaan, laulamaan ja liikkumaan samaan aikaan. Päätin kokeilla vain ensimmäisen ja viidennen asteen sointua, ja totesin sen toimivan. Jos tämä olisi ollut ainoa sävellys, jonka kirjoitan, olisin laajentanut harmoniaa monipuolisemmaksi, mutta nyt ajattelin tämän olevan hyvä osa kokonaisuutta.

Kokonaisuus oli nyt yhtä laulua vaille valmis. Tässä vaiheessa olin kuitenkin käyttänyt kaikki ideani sanoituksista ja melodioista, joten päätin lähestyä kappaletta vielä erilaisesta näkökulmasta. Tarvitsin kokonaisuuteen yhden sävellyksen, jossa lapset voisivat soittaa mukana soittimilla. Koska mikään aiemmista kappaleista ei sopinut suoraan tähän teemaan, päätin lähestyä sanoitusta juuri soittamisen näkökulmasta. Kappaleen sanoitusta tehdessä lähdin pohtimaan, miltä mikäkin soitin kuulostaa. Koska muskarin soittokappaleissa suurin ongelma on se, että lapset eivät pysty keskittymään mihinkään muuhun kuin omaan soittimeensa, soittamisen vastapainoksi tuli kuunteleminen. Näillä järkiperusteilla lähdin rakentamaan kuvitteellista tekstiä, jossa ollaan metsässä ja kuunnellaan, mitä ympärillä tapahtuu. Lopulta teksti valmistui pääosin aika nopeasti. Melodia kuitenkin sekoitti tilanteen, koska en tuntunut millään saavan niitä sopimaan yhteen. Melodia oli vaikeustasoltaan hieman haastavampi, minkä takia en halunnut luoda siihen liikaa rytmikkaa, koska sanat oli saatava sopimaan melodiaan. Jouduin muokkaamaan sanoitusta jonkin verran, että sain

sen lopulta sopimaan. Mutta olen tyytyväinen, että jaksoin tehdä sen, koska kappaleesta tuli mielestäni hyvä.

Suurin epävarmuuteni laulujentekoprosessin aikana oli tahaton plagiointi. Entä jos tällainen laulu on jo olemassa? Pelkäsin, että olen sokaistunut omaan tekemiseen niin paljon, etten huomaa käyttäväni jo julkaistua materiaalia. Opinnäytetyön ohjaajat kuuntelivat kappaleet läpi ja totesivat, etteivät ne kuulosta tutuilta, joten uskalsin luottaa itseeni ja viimeistellä kappaleet.

4.3 Musiikkituokion suunnittelu

”Hyvä musiikkihetki on tehty iloisesta tunnelmasta, rytmistä, liikkeestä, tanssista, naurusta, soitosta, loruista, laulusta, yhdessä kokemisen ja oppimisen riemusta” (Luokkala 2018, 8).

Tärkeintä musiikkihetken suunnittelussa on tavoitteiden asettelu. Se luo pohjan sille mitä, miksi ja miten asioita lähdetään tekemään. Tunnin kulussa on hyvä muistaa, että toiminta ja lepo vuorottelevat, jotta lapsi jaksaa keskittyä koko musiikkihetken ajan. Tunnin kulkuun on myös hyvä sisällyttää ainakin yksi yllätyksellinen elementti, esimerkiksi hämärä valaistus tai lauluun liittyvän hahmon esittely, joka pitää lapsen kiinnostusta yllä. (Luokkala 2018, 8–9.)

Suunnitellessani musiikkituokiota pohdin useita eri lähestymistapoja. Haluaisinko käyttää kaikkia lauluja samassa tuokiossa, haluanko tavata saman ryhmän useamman kerran vai toteutanko saman tuokion useamman eri ryhmän kanssa? Päädyin siihen, että haluan nähdä useamman ryhmän toimintaa, koska olin kiinnostunut siitä, miten lapset ottavat täysin uudet laulut vastaan. Tämän lisäksi koin, että samankaltaisen rakenteen toisto olisi työmäärällisesti sopiva ottaen huomioon laulujen tekemiseen käytetyn ajan.

Tärkein elementti tuokion suunnittelussa oli monipuolisuus. Koska uusia lauluja oli paljon yhdelle kerralle, ei niitä olisi ehtinyt opettaa lapsille. Siispä halusin rakentaa tuokion liikkeen ja soiton ympärille. Näin lapset eivät pääsisi pitkästymään tai harhailemaan muihin asioihin, koska koko ajan tapahtui jotain uutta.

Toinen tärkeä asia tuokiossa oli vuorovaikutus. Lapsilla on vilkas mielikuvitus ja halusin ehdottomasti hyödyntää sitä jollakin tapaa. Niinpä laulujen välillä oli keskustelua esimerkiksi siitä, onko luonnossa liikkueensa nähnyt jotain erikoista, onko käynyt retkeilemässä metsässä tai onko metsässä tapahtunut jotain jännittävää. Lapset tykkäävät kertoa tarinoita kokemuksistaan ja ennen kaikkea tulla kuulluiksi, ja sitä halusin toiminnallani tukea.

Päiväkodin väki oli jo musiikkituokion suunnitteluvaiheessa mukana aktiivisesti. Tapasin päiväkodin johtajan Minna Muonan sekä musiikkipedagogi Annamaria Heikkisen ensimmäisen kerran, kun he olivat pitämässä luentoa oppilaitoksemme eräällä kurssilla. Kerroin heille ideastani ja he olivat siitä erittäin kiinnostuneita. Niinpä sovimme tapaamisen päiväkodille. Selitin, millaista materiaalia minulla on ja miten haluaisin sitä toteuttaa, ja päiväkotitarjosi resursssejaan käyttöön. Sain päiväkodilta

käyttöön lasten soittimet, pianon, kitaran sekä pehmolelut. Lisäksi pääsin näkemään, millaiset tilat päiväkodilla on ja suunnittelimme hieman yhdessä tilan asetelmaa.

Aikataulusta sovimme yhdessä Annamarian ja Minnan kanssa. Koska musiikkipäiväkodin normaalioloissa lasten musiikkituokiot ovat olleet aamupäivisin, päätimme sovittaa aikataulun sen mukaan, koska tila olisi silloin vapaana. Toiveenani oli, että tuokioita ehdittäisiin pitää neljä tai viisi, joten yhdelle tuokiolle jäi aikaa 30 minuuttia ja vaihdoille viisi minuuttia. Aikataulu oli melko tiukka, mutta etukäteen tekemäni harjoittelun avulla uskoin 30 minuuttia olevan juuri sopiva aika, jotta laulut ehditään käydä läpi, mutta lapsien ei tarvitse jaksaa keskittyä esimerkiksi 45:ä minuuttia. Vaakakupissa painoi lisäksi myös se, että halusin esitellä materiaalin mahdollisimman monelle ryhmälle.

4.4 Esitykset

Esityspäivän aamuna menin paikalle reilu puoli tuntia ennen ensimmäisen tuokion alkua, niin kuin olimme sopineet. Minun tehtäväni oli laittaa lasten askartelut esille sekä tarkistaa, että kaikki soittimet ja muut materiaalit olivat käytössäni. Annamaria tuli auttamaan minua, ja saimme laitettua tilan ajoissa kuntoon. Ensimmäisen ryhmän kokoamisessa ja järjestäytymisessä meni kuitenkin hieman enemmän aikaa, joten ensimmäinen tuokio alkoi muutaman minuutin myöhässä. Tämä valitettavasti myöhästyi kaikkien muidenkin ryhmien aloitusta, mutta lopulta viimeinen ryhmä loppui vain noin 10 minuuttia myöhässä, eikä se häirinnyt päiväkodin loppupäivän aikataulua.

Ensimmäisen tuokion aikana minua jännitti aika paljon. Vaikka olin harjoitellut kappaleita ja tuokion rakennetta paljon ennen varsinaista esityspäivää, unohtelin laulujen sanoja jonkin verran. Kun sanat pari kertaa unohtuivat tyystin, pyysin luontevasti lapsilta sanaehdotuksia. Heiltä tulikin nopeasti ideoita, joita pystyin käyttämään ja laulu jatkui siitä eteenpäin. Vaikka unohduksia tuli, kokonaisuus säilyi kuitenkin ehjänä ja olin siihen tyytyväinen. Ensimmäisen tuokion jälkeen sanojen muistamisessa ei ollut enää ongelmia. Sanojen unohteluun vaikutti todennäköisesti se, että koska laulut olivat uusia, en ollut päässyt harjoittelemaan niitä yleisön edessä ja sen takia en ollut varma, toimisivatko ne niin kuin olin suunnitellut.

Vaikka tuokio oli suunniteltu hyvin tarkasti siten, että en juuri napannut lasten ideoita mukaan, he kertoivat mielellään esimerkiksi omia kokemuksiaan metsässä liikkumisesta. Annoin heille myös tilaa kertoa mietteitään. Kuulin monenlaisia tarinoita siitä, miten metsässä on melkein eksynyt tai hetkeksi aikaa jopa eksynytkin. Myös eläimiä ja niiden jälkiä oli nähty paljon ja eväsretkiä metsään oli tehnyt monikin. Lasten tarinat toivat mielestäni mukavaa vaihtelua samanlaiseen rakenteeseen sekä syvyyttä laulujen sanomaan. Luulen, että lapset sisäistivät laulujen sanomat paremmin, kun kappaleiden tueksi käytiin pientä keskustelua.

Olin positiivisesti yllättynyt, kun osa lapsista lauloi reippaasti lauluja sen verran kuin osasi. Huomasin, että osa katseli minua tarkasti ja pyrki lukemaan laulun sanoja huuliltani. Leikeissä lähes kaikki olivat mukana innoissaan. Kaikkien tuokioiden alussa halusin luoda pienen kontaktin jokaiseen lapseen yksitellen, joten kävimme läpi nimikerroksen. Paria lasta lukuun ottamatta kaikki ottivat

reippaasti katsekontaktin ja kertoivat nimensä. Tämä oli myös tärkeä osa vuorovaikutusta, jota halusin sisällyttää tuokioon.

KUVA 1. Lasten metsäaiheiset askartelut. Kuva musiikkipäiväkoti Priimi.

Lasten positiivisuus, into ja kärsivällisyys kuunnella viestittivät minulle sen, että tuokio oli onnistunut. Tiukan aikataulun vuoksi en juuri ehtinyt kysellä lasten ajatuksia uusista lauluista, mutta lähes kaikki kertoivat, että heillä oli hauskaa. Mieleenpainuvin kommentti tuli kesken erään tuokion: ”Nämä laulut on tosi kivoja”. Minulle se oli hyvin merkittävä kommentti, varsinkin kun se tuli täysin spontaanisti. Näiden lasten kanssa olisin voinut työskennellä pidemmänkin jakson. Minua vähän jopa harmitti, että emme ehtineet opetella lauluja kunnolla, koska ainakin osa niistä oli selkeästi lasten mieleen.

Kappaleet toimivat esityksissä mielestäni jopa paremmin kuin osasin odottaa. Lapset olivat hyvin vastaanottavaisia, joten uskalsin itsekkin olla rohkeampi. Alkuperäinen ideani oli opettaa uusia lauluja lapsille, mutta todellisuudessa se olisi vaatinut useamman musisointihetken, jotta kaikki laulut olisivat tulleet tutuiksi. Oli ehdottomasti hyvä asia, että lapset pääsivät mukaan leikkimään ja soittamaan, vaikka se vei huomiota kappaleiden opettelemiselta. Luulen, että uusien laulujen opetteluun sijaan yhteinen toimintahetki oli lapsille antoisampi kokemus.

Jokainen musiikkituokio sujui suunnitellusti, eikä suurempia yllätyksiä matkan varrella tullut. Minun oli tarkoitus saada käyttööni hihmallinen kitara, jotta pystyisin liikkumaan lasten kanssa, mutta väärinymmärrysten vuoksi minulla oli lopulta käytössä kitara ilman hihnaa. Se ei kuitenkaan ollut

esteenä toteutukselle, vaan sain käyttööni tuolin, jossa oli rullat ja liukuin osittain istuen, mikä ei ainakaan lapsia tuntunut häiritsevän.

5 SÄVELLYKSET

5.1 Metsässä

Metsässä-kappaleessa halusin lähteä liikkeelle siitä, mitä asioita metsässä näkee ensimmäisenä, kun siellä liikkuu. Huomio kiinnittyy kooltaan suuriin asioihin, kuten puihin ja kallioihin, mutta myös kaikkiin väreihin, joita kasvillisuus tuo esiin.

Lisäksi halusin sisällyttää lauluun opetuksen, kuinka liikkua metsässä; ”et eksy, kun seuraat vain tuttua reittiä, polkuja mutkikkaita”. Laulujen opettavuus oli lähes jokaisessa kappaleessa jotenkin esillä. Vaikka tämä ei ollut välttämättä hyvin huomiota herättävää, on mahdollista, että lapsi voi jäädä miettimään laulun sanoja jälkeenpäin. Muutaman ryhmän kanssa nostin opetukset esille myös sanallisesti kappaleen jälkeen, mikä herätti pientä keskustelua.

En halunnut sisällyttää kappaleeseen juuri rekvisiittaa, koska koin tilassa liikkumisen riittäväksi. Ainoa lisä kappaleessa oli lasten askartelemat kasvit, kukat ja lehdet, jotka sijoitin yhteen nurkkaan ja joita kävimme yhden kappaleen eräessä säkeistössä katselemassa. Alkuperäisestä ideasta askarrella ne itse tulikin paljon parempi, kun lapset saivat etsiä oman kukkansa tai lehtensä kaikkien askartelujen joukosta. Lisäksi olin tehnyt tähän kappaleeseen etukäteen pianosäestysnauhan, jotta pääsisin liikkumaan lasten kanssa tilassa.

5.2 Ääniä

Ääniä-kappaleen kirjoitin viimeisenä. Halusin tuokioon mukaan myös rytmisoittimia, joten tämä kappale palvelisi sitä tarkoitusta. Nimensä mukaisesti kappaleessa käsiteltiin erilaisia metsässä kuuluvia hiljaisia ääniä. Sanoituksessa minua ohjasi se, miltä yleisimmät muskarin rytmisoittimet kuulostavat. Lopulta mukaan valikoituivat triangelit, rytmikapulat sekä rytmimunat, jotka yhdistin kissankelloiksi, tikan nakutukseksi sekä ruohon suhinaksi.

Kappaleessa on tutkiva ote; ”mennään metsää tutkimaan, ensin tarkkaan kuunnellaan”. Lasten täytyi siis ensin osata kuunnella ja olla soittamatta kädessään olevaa soitinta, mikä voi monelle olla aika haasteellista, kun uteliaisuus voittaa. Jokaisella soitinryhmällä oli oma soittovuoro, joten odottelua tuli aika paljonkin, mutta luulen kerronnallisen sanoituksen auttaneen lapsia keskittymään paremmin.

Säestin kappaleen itse pianolla. Usein ohjaaja soittaa rytmisoittimella mukana tai keskittyy pelkästään ohjaamiseen, mutta halusin kokeilla ohjata lapsia pianon takaa, minkä olen huomannut olevan välillä aikaa haasteellista.

5.3 Aistien maailma

Kirjoitin Aistien maailma-kappaleen ensimmäisenä ja se muotoutui itselleni sävellysprosessin aikana myös tärkeimmäksi kappaleeksi. Sen teema kiteytyy enemmän koko maailman tarkasteluun ja oppimiseen. Myöhemmin kirjoitetut laulut toteuttavat vahvemmin yhtenäistä metsäteemaa, mutta *Aistien maailma* sopi niiden joukkoon mielestäni todella hyvin.

Kappale kertoo erilaisista eläimistä, jotka aisteillaan haluavat löytää uusia asioita. Jokaisella eläimellä on oma aistinsa, jolla maailmaa tutkia. Aisteilla koetut asiat ovat meille ihmisille tuttuja, mutta eläinten näkökulmasta ajateltuna erikoisia, mikä toi kivaa arvoituksellisuutta kappaleeseen. Lapsista oli hassua esimerkiksi se, että papukaija maistaa vaahtokarkkia, vaikka vaahtokarkki oli heille tuttu asia.

Aistien maailma on kestoltaan pisin kappale, noin neljä minuuttia. Pituutta siihen toi fraasien toistaminen, mitä kuitenkin pidin tärkeänä elementtinä kaikissa kappaleissa enkä siksi halunnut lyhentää kappaletta. Koska laulu laulettiin paikallaan istuen, se aiheutti osassa lapsista levottomuutta. Jälkeenpäin ajateltuna en kuitenkaan muuttaisi rakennetta, koska se oli kappaleista ainoa, jossa lapsilla ei ollut joko liikettä tai soitinta kädessään. Paikallaan istuminen ja ohjaajan seuraaminen on kuitenkin tärkeää opetella.

5.4 Metsäseikkailu

Metsäseikkailu oli nimensä mukaisesti seikkailu. Kokonaisuus tarvitsi yhden nopeatempoisen kappaleen, joka sisältää vähän jännitystä ja joka antaa tilaa purkaa energiaa liikkuen. Halusin itse liikkua lasten kanssa, kuitenkin ilman taustanauhaa, koska säkeistöjen välillä oli puhetta. Päädyin jo alkuvaiheessa valitsemaan kitarasäestyksen, joka samalla ohjasi myös kappaleen harmoniaa, jotta pystyisin soittamaan sen samalla, kun ohjaan lapsia.

Kappaleen opetuksena toimii ajatus, että voimme liikkua metsässä, mutta täytyy muistaa sen olevan monen eläimen koti - emme siis saa häiritä eläinten elämää tahallisesti. Metsässä liikkuminen on asia, jota voi opetella, ja siellä täytyy olla tarkkana.

Kappaleessa oli seuraavat fraasit: "Tuolla näkyy jäljet eikö vain; tunnistatko kenen jäljet on?" Halusin näyttää lapsille sellaisen eläimen jäljen, jota jokainen ei välttämättä tunnista. Jännityksen kasvattamiseksi oli myös hyvä, jos eläin olisi iso. Päädyin valitsemaan hirven sorkan kuvan, jonka piilotin tilaan. Kysyin jokaiselta ryhmältä, minkä eläimen jälki mahtaa olla ja olin valmistautunut antamaan vihjeitä. Lähes jokaisessa ryhmässä oli kuitenkin lapsi, joka tiesi vastauksen jo ennen vihjeitä.

6 PÄIVÄKODIN PALAUTE

Päiväkodin musiikkipedagogi Annamaria Heikkinen ja päiväkodin johtaja Minna Muona olivat molemmat seuraamassa muutamaa tuokiota. Lisäksi jokaisella ryhmällä oli yhdestä kahteen ohjaajaa

mukana. Jokaisessa ryhmässä oli 6–9 lasta. Pyysin Annamarialta kommentteja tuokion kulusta ja uusien laulujen toimivuudesta ja juttelimmekin tovin kooten päivän tapahtumia.

Ryhmiä ohjaajat antoivat lyhyitä kommentteja tuokioiden jälkeen ja palaute oli hyvin positiivista. Heidän mukaansa uudet laulut olivat hieno lisä ja tuokioiden yleistunnelma mukava. Useampi kertoi olevansa positiivisesti yllättynyt, miten hyvin lapset jaksoivat keskittyä koko tuokion ajan. Kiitosta sai myös monipuolinen toteutustapa.

Minna kertoi viihtyneensä tuokioissa hyvin. Laulut olivat mukaansatempaavia ja erityisesti hän piti tavastani keskustella lasten kanssa luontevasti. Vaikka uusia lauluja oli monta, jaksoivat lapset keskittyä hyvin, eikä tuokion pituus ollut liian pitkä.

Annamaria piti lauluistani ja kehuikin niitä useaan otteeseen. Hän kannusti minua viemään lauluja eteenpäin julkaistavaan muotoon, sillä esimerkiksi hän käyttäisi niitä itse mielellään. Hänen mukaansa uusia lastenlauluja ei ole koskaan liikaa ja tällainen perinteisempi, toistoa ja helpohkoja melodiakulkuja sisältävä musiikki on hyvin toimivaa kaiken nykyajan lastenmusiikin seassa. Hänen mielestään neljä uutta laulua lapsille oli 30 minuutin tuokioon liikaa, koska kaikki uusi vaatii paljon toistoa, mutta ymmärrettävästi tällaisessa projektissa ”konserttimainen” tyyli oli ihan hyvä valinta. Hän kehotti jatkojalostamaan lauluja enemmän varioitaviksi, jotta lapset voisivat oppia ne kokonaan. Tämä siksi, että tähän asti tuotettu materiaali olisi todella toimivaa esimerkiksi muskarissa pienellä muokkauksella.

Annamaria totesi, että osaan työskennellä lasten kanssa luontevasti, ja hän kehuu äänenkäyttöäni. Hänen mukaansa minulla on heleä ääni, jota on mukava kuunnella. Hänen kokemuksensa mukaan lasten kanssa työskennellessä on tärkeää, että lapsi pystyy samaistumaan ääneen ja laulamaan mukana. Ikävä kyllä visiiri vaimensi ääntä välillä aika paljon, mutta pääosin laulu kuului onneksi hyvin ja lapset pystyivät näkemään kasvot ja suun liikkeet helposti.

Kaiken kaikkiaan koko päiväkodin henkilökunta oli erittäin iloisia sen johdosta, että toteutin opinnäytetyöni heillä, koska lapset olivat innoissaan uusista jutuista eikä vierailija ole koskaan pahitteeksi. Yhteistyömme sujui mutkattomasti ja jokainen henkilökunnan jäsen oli valmis auttamaan ja osallistumaan. Oli myös hyödyllistä saada palautetta ja kiitosta tuokioista.

7 POHDINTA

Aloittaessani opinnäytetyön tekemistä en vielä tiedostanut, kuinka iso projekti se lopulta olikaan. Olen kuitenkin todella tyytyväinen, että pidin tavoitteistani kiinni ja toteutin kaikki työvaiheet, sillä työ kehitti sekä pedagogisia että musiikillisia taitojani. Suurin haasteeni oli ehdottomasti päästää irti itsekriittisyydestä sävellysprosessin aikana. Hyvin pian huomasin, että kappaleet eivät synny kerralla valmiiksi, eivätkä ne toisaalta valmistu koskaan, jos hion kaikkia melodioita ja harmonioita kohta kohdalta täydelliseksi. Kriittisimmät hetket koin sanoituksia tehdessä, mutta halu saada alusta loppuun itse tehtyjä sävellyksiä vei onneksi voiton.

Tavoitteenani oli sekä kasvattaa musiikillista osaamistani sävellysprosessin ja materiaalin käyttämisen kautta että lisätä kokemusta työskentelystä varhaisiän musiikkikasvatuksen parissa. Koen, että tavoitteeni toteutuivat. Minulla on ollut iso kynnyksesi esittää itse tekemää musiikkia julkisesti, mutta päiväkotituntit tuntuvat sopivalta haasteelta sen suhteen. Sävellyksistä tuli toimivia, ja osa niistä onnistui mielestäni todella hyvin. Varhaisiän musiikkikasvatuksessa olen kokenut erityisen haasteellisenä sekä toimivan kokonaisuuden suunnittelemisen että toteutuksesta joustamisen. Tein kuitenkin tuokion ennakkosuunnittelun huolellisesti, ja tällä kertaa kaikki tuokiot toteutuivat hyvin pitkälti suunnitelman mukaisesti. Muskariopettajana täytyy välillä toimia hyvin nopeasti yllättävissä tilanteissa, ja tällaisia tilanteita olisin myös tässä projektissa toivonut, mutta tällä kertaa en tällaisiin tilanteisiin joutunut. Se oli toisaalta myös positiivinen asia, koska kokemuksesta jäi minulle todella hyvä olo ja rohkeus tehdä samanlaista työtä jatkossa kasvoi.

Kappaleet eivät ole saavuttaneet lopullista muotoaan vielä. Esitettyäni ne olin kyllä tyytyväinen lopputulokseen, mutta mieleeni tuli muutamia parannusehdotuksia, jos päädyn käyttämään kappaleita myöhemmin. Ajatus keskeneräisyydestä on minulle vaikea hyväksyä, mutta toisaalta esitysten jälkeen oloni oli todella huojentunut, kun kuitenkin pystyin uskomaan omiin sävellyksiin ja tuomaan ne vakuuttavasti julkiseksi. Oli hienoa huomata, että kappaleet ovat kytenneet mielessäni vahvasti, koska esitysten jälkeen pystyin analysoimaan niitä ikään kuin ulkopuolisen näkökulmasta. Koska en ole vielä päättänyt, tuotteistanko materiaalini myöhemmin, jätän kappaleet julkaisematta tässä opinnäytetyössä.

Vaikka työni pedagogina on vasta lähtökuopissa, pystyin omasta mielestäni ottamaan selkeän roolin esityksissä. Myös päiväkodin henkilökunta oli samoilla linjoilla ja heiltä saamani palaute on minulle kullannarvoista tulevaisuutta ajatellen. Vaikka varhaisiän musiikkikasvattajana toimiminen ei ole tärkein urahaaveeni, haluan ehdottomasti säilyttää sen elämässäni yhtenä osana pedagogin työtä.

Musiikkituokioiden suunnittelu olisi voinut onnistua paremmin. Tuokion rakenne oli selkeä ja toimiva, mutta esimerkiksi rekvisiitta olisi voinut olla laadukkaampaa ja sitä olisi pitänyt käyttää enemmän. Jälkikäteen ajateltuna tunnelman luominen olisi antanut todellisemman kuvan metsässä seikkailusta. Jos järjestäisin musiikkituokiot uudestaan, ottaisin paremmin koko tilan haltuun ja koristelisin sitä metsäteemaan sopivammaksi. Lasten askartelut olivat ihania ja niitä olisi voinut levittää yhden nurkan sijasta ympäri tilaa. Lisäksi suunnittelisin aikataulun vähän löyhemmäksi, koska parin tuokion aikana jouduin kiirehtimään eteenpäin, jotta kaikki ryhmät ehtisivät ajallaan tuokioon. Päiväkodin

tunnelma oli kuitenkin viivästymisestä huolimatta todella rento ja vastaanottavainen, joten viivästymisistä ei koitunut suurempia ongelmia.

Aloitin raportin kirjoittamisen samaan aikaan, kun kappaleet olivat valmiita ja aloin suunnitella lopullista musiikkituokion muotoa. Raportti jäi sivuun musiikkituokioiden järjestämisen aikana mutta kirjoitusprosessi jatkui jälleen, kun projektiosuus oli valmis. Jälkikäteen ajateltuna oppimisen kannalta hedelmällisempää olisi ollut kirjoittaa raporttia jatkuvasti muun tekemisen ohella. Toisaalta sain lisää pohdittavaa ja täydennettävää musiikkituokioiden jälkeen.

LÄHTEET

KIRJALLISUUSLÄHTEET

Appleby, Amy 1995. *You Can Write a Song*. Amsco Publications.

Henriksson, Juha, Hirvonen, Riitta, Häyrynen, Antti, Jalkanen, Pekka, Kallio, Kati, Kapiainen, Henna, Karlson, Anu, Krokfors, Maisa, Kurki, Lasse, Mononen, Sini, Nissilä, Pekka, Salo, Maija & Tolonen, Tiina 2010. *Aika laulaa lapsen kanssa – Polkuja lastenmusiikin historiassa*. Helsinki: WSOY.

Leppänen, Taru 2010. *Vallatonta musiikkia – lastenmusiikkikulttuuri 2000-luvun Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Lindeberg-Piiroinen, Anne & Ruokonen, Inkeri 2017. *Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja*. Tallinna: Classicus.

Luukkala, Marika & Grahn, Petronella 2018. *Musiikin varhaiskasvatuksen käsikirja musiikkimatkoille*. Helsinki: Suomen Musiikkimatka Oy.

Nurmi, Mikko 2019. *Mitä musikaalisuus on?* Tallinna: Vastapaino.

Salo, Heikki 2006. *Kahlekuningaslaji – laululyriikan käsikirja*. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Walker, Dave 2015. *How To Write Your First Song*. Hal Leonard Corporation.

VERKKOLÄHTEET

Populaarimusiikin museo 2016. Marjatta Pokela. Verkkojulkaisu.
http://wiki.pomus.net/wiki/Marjatta_Pokela Viitattu 24.4.2021.

Huti.fi julkaisuaika tuntematon. Pentti Rasinkankaan artistisivut. Verkkojulkaisu.
<http://www.huti.fi/pentti%20rasinkangas,%20historiaa.htm> Viitattu 24.4.2021.

Lastenmusiikki ry 2019. Satu Sopenan ja Tuttiorkesteri. Verkkojulkaisu.
<https://lastenmusiikki.net/2019/03/31/satu-sopenan-ja-tuttiorkesteri/> Viitattu 24.4.2021.

Levo, Mervi 2014. *Musiikkikasvatus musiikkipäiväkodissa – Pohdintoja omasta musiikkipäiväkodista*. Opinnäytetyö, musiikin koulutusohjelma, varhaisiän musiikkikasvatus. Lahden ammattikorkeakoulu.
<http://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2014060411811> Viitattu 27.4.2021.

Frobelinpalikat.fi julkaisuaika tuntematon. Fröbelin Palikoiden artistisivut. Verkkojulkaisu.
<http://www.frobelinpalikat.fi/historia.html> Viitattu 25.4.2021.

Ahola, Anu 2019. Suomen Kirjallisuuden Seura, kansallisbiografia, Perkiö, Soili. Verkoartikkeli.
<https://kansallisbiografia.fi/kansallisbiografia/henkilo/10087> Viitattu 25.4.2021.

KUVA

Musiikkipäiväkotit Priimi 2021. Lasten metsäaiheiset askartelut. Valokuva. 16.2.2021. Kuopio.